

ARCHIWUM
LEGIONÓW
i N. K. N.

Nr 694

PROGRAM POLSKIEJ PARTII SOCYALISTYCZNEJ.

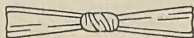

694

leg. 491

PROGRAM

POLSKIEJ PARTII SOCYALISTYCZNEJ.

PRZEDMOWA.

Przedrukowując obecnie program Polskiej Partji Socjalistycznej, ogłoszony w 1907 r., chcemy na wstępie dodać kilka uwag i objaśnień.

W programie tym znajdziecie, Towarzy-sze, ściśle, chociaż krótkie, wyjaśnienie, na czem partya nasza opiera się w swojej działalności i do czego przez tę działalność zmierz-a. Inaczej mówiąc, program określa, jakie są zasady i cele partji. Rzecz oczywista, każdy towarzysz powinien znać program partji i wmyślić się w niego tak, żeby ten program stał się niejako jego własnością duchową,

trwałym nabytkiem jego umysłu i serca. Lepiej uświadomieni towarzysze powinni w kółkach i w rozmowach prywatnych wyjaśniać innym, co w tym programie jest trudniejsze do zrozumienia, i rozwijać szczegółowo wszystkie myśli, które w programie mogły być tylko krótko wyłożone.

Dlaczego jesteśmy socyalistami, dlaczego wierzymy w zwycięstwo socyalizmu, jakie są nasze dążenia i żądania, — o tem przeczytacie w tej książeczce. Tutaj chcielibyśmy tylko zwrócić uwagę Waszą na jeden punkt, który zawsze miał wielkie znaczenie, a dzisiaj tembardziej. Mówimy o naszym dążeniu do **niepodległości Polski**, do zdobycia własnego państwa, oczywiście demokratycznego, ludowego, w którym społeczeństwo nie byłoby krępowane i uciskane obcą przemocą, lecz samo sobą rządziło.

Wiecie pewnie, Towarzysze, że P. P. S. dążenie do niepodległości kraju głosi od początku swego istnienia, od r. 1893. I dziwna

rzecz! Właśnie to dążenie, tak proste, tak zrozumiałe, tak niezbędne dla ludu pracującego, wywołało różne zarzuty przeciwko naszemu programowi! Nie mówimy o endekach i innych takich ugodowcach, bo nie dziwota, że takie płazy, wiernopoddkańczo tulące się do stóp tronu carskiego, nie dążą do słońca wolności.

Ale co powiedzieć, że do dziś dnia są u nas i tacy socjaliści, którzy powiadają, że niepodległość nie ma znaczenia dla proletariatu, że dobijać się niepodległości nie warto, że to dążenie „niesocyalistyczne“? Ha, cóż powiedzieć? Chyba to, że widać niewola mocno się u nas wżarła w dusze ludzkie, jeśli są tacy, co nie rozumieją, jak panowanie moskiewskie dolega całemu krajowi, zwłaszcza zaś ludowi pracującemu, i jak niepodległa Ojczyzna konieczna jest dla jego rozwoju.

Program nasz, chociaż krótko, ale jasno i dobitnie mówi, dlaczego robotnik polski koniecznie musi walczyć o niepodległość.

A P. P. S. w różnych wydawnictwach swoich ciągle i szczegółowo to wyjaśniała.

Byli i tacy ludzie, co mówili: „No, oderwanie się od Rosyi byłoby pożądane, niepodległość to piękna rzecz, ale skąd weźmiemy siły na to, jak to nam porywać się na Rosyę?!“

A myśmy na to odpowiadali, że jeżeli coś leży w naszym interesie, jeżeli coś jest nam tak potrzebne do życia, jak światło i powietrze, to musimy do tego dążyć, cokolwiek się dzieje. Niech tylko lud polski dobrze zrozumie potrzebę niepodległości, mocno się nią przejmie i zawsze, walcząc z caratem, ma ją na oku, to prędzej czy później skorzysta ze sposobności i znajdzie dogodną porę, żeby się wyzwolić.

Szczególnie dziś widocznem jest, że P. P. S. była na dobrej drodze i dobrze służyła sprawie ludu pracującego, jeżeli zawsze taki nacisk kładła na niepodległość i dążyła do oderwania się od Rosyi. Bo cóż się stało z temi nadziejami, które tak żywe były w czasie Rewolucyi, że Rosya da nam wolność, byleśmy tylko wal-

czyli o zdemokratyzowanie państwa rosyjskiego? Myśmy podczas Rewolucyi przestrzegali przed tem łudzeniem się, że potrzeba tylko „ogólnorosyjskiej“ wolności czyli konstytucyi rosyjskiej, a już nam będzie dobrze. Myśmy i wtedy mówili: naturalnie, walczmy razem z rosyjskim proletaryatem przeciwko caratowi, ale zawsze pamiętajmy o polskiej sprawie, starajmy się mieć zupełnie osobne urządzenia polityczne, odpowiadające potrzebom kraju i ludu pracującego. Ponieważ program nasz układano w czasie Rewolucyi, więc towarzysze znajdą w nim kilka zdań, które miały zastosowanie do ówczesnego położenia i zarazem były zgodne z naszym dążeniem do niepodległości. Ale jak srodze musieli się zawieść ci, którzy mówili, że żadnej polskiej sprawy niema, a jest tylko kwestya niedalekiej wolności w całym państwie! Nastąpiła okrutna reakcja polityczna, a „czarnosecinno-konstytucyjna“ czyli „dum-ska“ Rosya zabrała się energicznie do nowych sposobów prześladowania i gnębienia narodu polskiego. Okazało się, jaka to jest „konstytucya“ rosyjska.

Dziś wre wojna przeciwko Rosyi. Zewnętrzne warunki nam sprzyjają, bo z Rosyą walczą dwa potężne mocarstwa. Oto kiedy jest sposobność pokazania czynem, że nie chcemy jarzma rosyjskiego, że chcemy oderwać się od Rosyi, że zrobimy wszystko, co można, aby osiągnąć wolność i być gospodarzami w swoim domu, a nie jakimś popychadłem!

Polska Partya Socjalistyczna wskazuje Wam tu, Towarzysze, jedyną drogę wyzwolenia polityczno - narodowego, które jest niezbędnym warunkiem wyzwolenia społecznego klasy robotniczej. „Precz z Moskwą! Niech żyje wolna Polska ludowa!“ — oto hasła, które dzisiaj, w tej przełomowej chwili, od której cała nasza przyszłość zależy, powinny być poparte całą siłą, na jaką nas stać. I głosząc te hasła, P. P. S. może Wam o sobie powiedzieć z poetą:

Nasza chorągiew Was nigdy nie zdradzi —

W dzień jako słońce, w noc jak żar prowadził!

I.

Polska Partya Socjalistyczna jest wyrazicielką potrzeb i ideałów klasy robotniczej w Polsce i organizacją polityczną tej klasy. Polska Partya Socjalistyczna dąży do wyzwolenia całego ludu z niewoli ekonomicznej, politycznej i narodowej.

W imię tego wyzwolenia P. P. S. stawia sobie za cel: zasadnicze przekształcenie ustroju społecznego, oparcie społeczeństwa na nowych — **socjalistycznych** podstawach. W dziedzinie *ekonomicznej* cel ten oznacza: przejście środków wytwarzania i komunikacji (ziemi, kopalni, fabryk, kolei i t. p.) na własność wspólną, społeczną; celową i świadomą kontrolę ogółu pracującego nad całym życiem gospodarczym dla powszechnego dobra; zniesienie pracy najemnej i wszelkiego wyzysku. W dzie-

dzinie *politycznej*: zaprowadzenie niepodległej republiki polskiej, całkowicie i wszechstronnie demokratycznej; przekształcenie państwa z narzędzia ucisku w rzeczywisty organ woli zbiorowej; zdobycie przez klasę robotniczą władzy w państwie. Wreszcie w dziedzinie *narodowej*: zniesienie wszelkiego ucisku narodowego, zjednoczenie Polski.

Wszystkie te cele wynikają z samej istoty socjalizmu i są tylko różnymi przejawami materialnych i duchowych interesów klasy robotniczej w Polsce, w ścisłym ich związku z ogólnym rozwojem ekonomiczno-społecznym.

Współczesna gospodarka kapitalistyczna doprowadziła wytwórczość pracy do olbrzymich rozmiarów. Wskutek tego *możliwem* się stało zapewnienie dobrobytu wszystkim bez wyjątku członkom społeczeństwa: *możliwem* zapewnienie im wczasów i środków, potrzebnych do kształcenia się, do szlachetnej rozrywki, do czynnego udziału w życiu społeczno-politycznem.

Ale gospodarka kapitalistyczna, opierając się na wyzysku pracy najemnej, lwia część owoców pracy oddaje właścicielom środków wytwarzania, wydzierając je robotnikom.

W miarę rozwoju kapitalizmu rosną zastępy robotników. Proletaryat, klasa robotników najemnych, staje się coraz liczniejszy i bezwzględnie i w stosunku do innych klas.

Pomnażając szeregi proletariatu, rozwój przemysłowy społeczeństwa nowożytnego prowadzi jednocześnie do wzrostu i ześrodkowania wielkiego kapitału w przemyśle, komunikacji i handlu. Coraz większe masy proletariatu skupiają się w wielkich miastach i zakładach i zbiorową siłą swych mięśni i mózgów wprawiają w ruch maszyneryę życia gospodarczego. Drobnny przemysł, drobnny handel, w przeważającej większości wypadków albo ginie pod obuchem wielkiego kapitału, albo wlecze ciężki, smutny żywot borykania się z niedostatkiem i niepewnością jutra, albo wreszcie uzależniony jest całkowicie od wielkiego kapitału. Nawet poza klasą robotniczą, wielki kapitał tworzy dla szerokich warstw warunki zależności, niedostatku, niepewności bytu.

Od czasu do czasu społeczeństwo kapitalistyczne, wogóle tak pełne sprzeczności, nawiedzają ciężkie przesilenia: kryzysy. Ogromna staje się wtedy armia bezrobotnych; cały niemal ogół społeczeństwa cierpi. Kryzysy, wypływające z bezładu gospo-

darki kapitalistycznej, świadczą dobitnie, jak gospodarka ta marnuje środki i ludzi.

Niemniejszą klęską dla klasy robotniczej i dla całego społeczeństwa jest coraz bardziej rozwielniona gospodarka związków fabrykantów, głodzących robotników lokautami.

Ale w społeczeństwie rosną coraz bardziej siły, niosące wyzwolenie. Klasa robotnicza, coraz liczniejsza i świadomsza, staje na czele warstw upośledzonych. Z warunków jej życia i pracy wpływa to poczucie siły zbiorowej, którem proletaryat przejmuje się coraz bardziej. Jednocześnie proletaryat uświadamia sobie sprzeczność między swoją formalną, prawną wolnością w stosunku do kapitalistów, a rzeczywistą zależnością od nich, między nędzą swego życia, a wysoką wydajnością swej pracy, między swoją żądzą wiedzy i rozwoju duchowego, a tem, co mu pod tym względem daje społeczeństwo kapitalistyczne.

Klasa robotnicza występuje do walki z kapitalizmem. Walka ta wzmaga się coraz bardziej. Drogą walki zorganizowanej i świadomej proletaryat zdąża do swego celu: zniesienia kapitalizmu.

zaprowadzenia własności społecznej. W tym pochodzie klasa robotnicza miejska spotkać się musi z ludem pracującym i wyzyskiwanym na wsi. Do stosunków wiejskich kapitalizm wtargnął z nie-mniejszą siłą jak do przemysłu, aczkolwiek w od-miennych pod wielu względami formach. Wielka własność wyzyskuje do ostatnich granic pracę wło-ściaństwa bezrolnego — ekonomicznie i społecz-nie w stokroć gorszem będącego położeniu od pro-letaryatu miejskiego. Rośnie rzesza chłopów mało-rolnych, którym podatki i procenty lichwiarskie od-bierają większą część plonów pracy, a brak wiedzy i środków technicznych, potrzebnych do racjonal-nego prowadzenia gospodarstwa, nie pozwala na powiększenie wydajności gruntu. Zarówno więc bezrolni, jak i małorolni włościanie — a oni razem stanowią większość ludności wiejskiej — mają naj-żywotniejszy interes w tem, żeby ziemia z rąk ob-szarników przeszła do rąk ludu pracującego. Przej-ście to może zapewnić trwały dobrobyt ludności wiejskiej i zabezpieczyć interesy ogółu tylko pod postacią uspołecznienia ziemi.

Obronę od wszelkiego rodzaju wyzysku wło-ścianin znajdzie tylko w partii socjalistycznej. Je-

dynie wespół z klasą robotniczą miejską obali panowanie kapitału i wielkiej własności ziemskiej.

P. P. S., organizując walkę klasy robotniczej i nadając walce tej świadomy, jednolity i celowy kierunek, walczy nie o przywileje klasowe, lecz o zniesienie panowania klasowego. Walczy o równe prawa i obowiązki dla wszystkich bez różnicy płci i pochodzenia. Zwycięstwo socjalizmu oznacza wyzwolenie nie tylko proletariatu, ale całej ludzkości, cierpiącej z winy dzisiejszych stosunków społecznych.

Walka społeczna klasy robotniczej ściśle się łączy z walką polityczną. Zarówno codzienna walka klasy robotniczej, jak i dążenie do ogólnych celów socjalistycznych, wymagają nieustannej, niezmordowanej akcji politycznej.

Klasa robotnicza nie może z pełnym skutkiem i w szerokich rozmiarach prowadzić walki ekonomicznej, ani rozwijać swej organizacji bez praw i wolności politycznych. Nie może oddać środków wytwarzania na własność społeczną, zanim nie obejmie władzy politycznej.

W tym samym kierunku — walki o prawa i wolności polityczne, o republikę demokratyczną —

popycha klasę robotniczą rosnące w niej coraz bardziej poczucie godności ludzkiej i obywatelskiej, głód wiedzy, pragnienie dostępu do skarbów kultury, co z demokratyzacją życia politycznego ściśle się wiąże.

Rzeczywista, wszechstronna demokratyzacja niemożliwa jest przy zależności od obcego państwa. Podległość obcemu państwu tamuje prawidłowy rozwój społeczny, szkodzi interesom kultury narodowej, naraża kraj i lud na spotęgowany wyzysk i ucisk ze strony tego państwa. Tylko w wolnym, niepodległym kraju klasa robotnicza może się rozwinąć swobodnie, objawić całą swą potęgę, urzeczywistnić w pełni demokratyzację urządzeń państwowych i przeprowadzić swoje cele socjalistyczne.

Dlatego też P. P. S., stawiając sobie za cel republikę demokratyczną, łączy ten cel z niepodległością, walczy o Niepodległą Republikę Demokratyczną.

Dopóki stan sił klasy robotniczej oraz ogólna sytuacja polityczna nie pozwalają w danym czasie na pełne urzeczywistnienie niepodległości, czy to całej Polski, czy też ziem polskich zaboru rosyjskiego — P. P. S. walczy o ustrój, jak najbardziej do niepodle-

głości zbliżony. Gdy chodzi o wewnętrzne jeno przekształcenie państwa rosyjskiego, P. P. S. dąży do zdobycia dla kraju naszego jak największych wolności i praw politycznych na następujących zasadach: 1) ustrój wewnętrzny kraju określi odrębna Konstytuanta w Warszawie; 2) kraj nasz mieć będzie własny parlament z pełnią władzy prawodawczej i własną władzę wykonawczą (ministryum), od parlamentu tego zależną i przed nim odpowiedzialną. W stosunku do państwa rosyjskiego P. P. S. czynnie popiera jego demokratyzację, specjalnie zaś w stosunku do narodów i krajów przez carat uciemiężonych (Litwy, Rusi, Łotwy, Kaukazu i t. d.) jak najdalej idącą decentralizację.

W walce z caratem P. P. S., jako przedstawicielka świadomego ludu pracującego Polski, łączy swoje wysiłki z akcją rewolucyjną socjalistycznego proletaryatu w całym państwie. Łączność tę P. P. S. uznaje za niezbędny warunek zwycięstwa rewolucyi.

Do rewolucyi tej P. P. S. stara się wnieść ze swej strony energię, płynącą z poczucia, że toczy się bój z caratem i jako z despotyzmem, i jako z zaborczą najeźdniczą potęgą, ciążącą jak klątwa nad dążącemi do wyzwolenia ludami.

P. P. S., działająca w zaborze rosyjskim, wspólnością zasad, poczuciem narodowej jedności proletaryatu polskiego, stałym współdziałaniem łączy się z bratnią partją zaboru austriackiego i pruskiego.

P. P. S, stoi na stanowisku międzynarodowej solidarności klasy robotniczej. Kapitalistyczna produkcja i wymiana zadzierzgnęła jaknajściślejsze węzły między wszystkimi krajami. Położenie robotników jednego kraju coraz bardziej zawisłem się staje od położenia robotników w innych krajach. Interesy klasy robotniczej wszystkich narodów są zgodne. Pomoc braterska w walce z wyzyskiem i uciskiem, teoretyczne i praktyczne współdziałanie świadomego proletaryatu bez różnicy narodowości—oto co mieści się w wielkiem hasle: Proletaryusze wszystkich krajów, łączcie się!

II.

Klasa robotnicza może osiągnąć pełne zwycięstwo, przemienić ustrój kapitalistyczny na socjalistyczny tylko w drodze niezmordowanej walki. Musi w tym celu stworzyć masowe organizacje ekonomiczne i polityczne, przejść przez szkołę wolnych i demokratycznych urządzeń państwowych, zdobywać ustępstwa i reformy.

Dlatego też P. P. S. walczy w obrębie ustroju kapitalistycznego o wszelkie reformy polityczne i

społeczne, korzystne dla klasy robotniczej, widząc w nich szczyble, wiodące do całkowitego zwycięstwa, albo urzeczywistnienie częściowe pewnych stron socjalistycznego ideału.

Zarówno w parlamencie niepodległej Republiki Demokratycznej Polskiej, jak we wszystkich ciałach prawodawczych, w których P. P. S. będzie reprezentowana, dążyć ona będzie do wprowadzenia w życie następujących reform:

Pod względem politycznym:

- a) Powszechne, równe, bezpośrednie i tajne głosowanie dla wszystkich obywateli bez różnicy płci, po ukończeniu 20 lat życia. Przedstawicielstwo proporcjonalne.
- b) Parlament, składający się z jednej tylko izby posłów. Bezpośrednie prawodawstwo ludowe.
- c) Szeroki samorząd prowincjonalny i gminny.
- d) Obieralność urzędników administracyjnych i ich odpowiedzialność sądowa.
- e) Bezpłatny wymiar sprawiedliwości i bezpłatna pomoc prawna, obieralność sędziów. Odszko-

dowanie dla niewinnie uwięzionych i zasądzonych. Zniesienie kary śmierci i kar cielesnych. Zastąpienie kary więzienia oraz zesłania środkami wychowawczo - poprawczymi. Ograniczenie więzienia śledczego do wypadków bezwzględnie nieodzownych.

- f) Zniesienie armii stałej, zastąpienie jej przez milicję ludową i powszechne uzbrojenie ludu.
- g) Postępowy podatek od dochodów i spadków, zniesienie wszystkich podatków pośrednich i ceł, obciążających przedmioty pierwszej potrzeby.
- h) Państwowa i gminna organizacja służby zdrowia. Bezpłatność pomocy lekarskiej i lekarstw, bezpłatne szpitale.
- i) Oddzielenie kościoła od państwa i uznanie wszelkich związków kościelnych i religijnych za stowarzyszenia prywatne.
- k) Bezpłatne, obowiązkowe i świeckie nauczanie, umożliwienie jaknajszerszego dostępu do szkół wszystkich stopni przez dostarczanie uczącym się środków utrzymania.
- l) Zniesienie wszelkiego ucisku narodowego. Za-

bezpieczenie praw mniejszości narodowych w szkole, urzędzie i sądzie.

- m) Zupełne równouprawnienie wszystkich obywateli bez różnicy płci, rasy, narodowości i wyznania, zarówno pod względem praw osobistych, jak i politycznych.
- n) Zupełna wolność słowa, druku, zebrań i stowarzyszeń.
- o) Gwarancje nietykalności osobistej.

W celu ochrony pracy

P. P. S. dąży do następujących reform.

- a) Ośmiogodzinny najwyżej dzień roboczy, bez wyjątków i zastrzeżeń; zupełny wypoczynek raz w tygodniu, wynoszący co najmniej 42 godziny.
- b) Zakaz pracy nocnej z wyjątkami, dopuszczonymi przez robotnicze związki zawodowe.
- c) Zakaz pracy nocnej kobiet i robotników młodocianych do lat 18 bez żadnych wyjątków.
- d) Zakaz pracy dzieci do lat 15, specjalne ustawy ochronne dla uczniów i robotników młodocianych (od 15 do 18 lat).

- e) Zakaz pracy dla kobiet i robotników młodocianych w zawodach, szczególnie dla ich zdrowia szkodliwych.
- f) Uwalnianie kobiet od pracy na 4 tygodnie przed i 6 tygodni po położeniu z wypłacaniem przez ten czas zarobków.
- g) Ścisłe przepisy, dotyczące higieny miejsc pracy i bezpieczeństwa pracujących.
- h) Zarządzenia, mające na celu ograniczenie i stopniowe wyparcie chałupnictwa (kapitalistycznego przemysłu domowego).
- i) Zniesienie kar fabrycznych.
- k) Państwowe ubezpieczenie robotników od wypadków przy pracy, od braku pracy, niezdolności do pracy, starości i choroby; zaopatrzenie wdów i sierot; demokratyczna organizacja ubezpieczeń, oparta na współudziale związków zawodowych robotniczych w kierowaniu odpowiednimi instytucjami.
- l) Oznaczenie minimum płac, na podstawie porozumienia władz ze związkami zawodowymi.

Równa płaca dla mężczyzn i kobiet za równą pracę.

- m) Sądy przemysłowe i rolnicze, złożone w połowie z przedstawicieli robotników, w połowie z przedsiębiorców, dla rozstrzygania zatargów, wynikających z umowy o pracę.
- n) Inspektorat przemysłowy i rolniczy, wybierany przez robotników. Inspektorki dla pracy kobiecej.
- o) Zapomogi państwowe i gminne dla giełd pracy i sekretaryatów robotniczych.
- p) Ministerium pracy.
- r) Obwarowanie ustaw ochronnych odpowiedzialnością karną przedsiębiorców.
- s) Zupełna wolność zmów i strejków robotniczych.

Wreszcie P. P. S. żądać będzie **przejścia pod zarząd zdemokratyzowanych władz krajowych** niektórych środków wytwarzania i komunikacji, jak koleje żelazne, kopalnie, huty, przedsiębiorstwa, zmonopolizowane przez związki fabrykantów, o ile ukrajowanie to będzie korzystne dla ogółu spożywców, oraz dla robo-

tników, zatrudnionych w tych przedsiębiorstwach.

W dziedzinie stosunków wiejskich

P. P. S. dąży:

- a) Do organizacyi zawodowej robotników rolnych, na zasadach takich samych, na jakich oparte są organizacye robotników przemysłowych. Do organizacyi małorolnych — w celu walki z wyzyskiem i uciskiem;
- b) Do zaprowadzenia ochrony pracy robotników rolnych zgodnie z zasadami, wyłożonemi powyżej, z uwzględnieniem odrębnych warunków pracy na roli;
- c) Do zaprowadzenia w produkcji rolnej gospodarki jak najwydajniejszej, z największą zarazem korzyścią dla włościan i całego społeczeństwa, przez:
 - 1) zaopatrzenie bezrolnych i małorolnych w dostateczną do prowadzenia samodzielnej gospodarki ilość ziemi. Środkiem do tego jest wywłaszczenie gruntów państwowych, donacyjnych, apanażowych, oraz większej własności

rolnej prywatnej. Grunta te oddane będą w w długoletnią dzierżawę bezrolnym i małorolnym, pod zarządem władz krajowych. Grunta państwowe, donacyjne, apanażowe, wywłaszczone będą bez odszkodowania. Odszkodowanie obszarników, bez względu na rozmiary wywłaszczonego gruntu, nie powinno przewyższać sumy, zapewniającej im utrzymanie dożywotnie wraz z rodziną.

- 2) Ukrajowanie lasów z dogodnymi dla włościan warunkami otrzymywania budulca, drzewa na opał i ściółki.
- 3) Dostarczanie rolnikom taniego kredytu dla zagospodarowania się, ulepszanie gruntów kosztem kraju, popieranie spółek włościańskich i kooperatyw, zniesienie szachownicy, zakładanie gospodarstw wzorowych, stacyj doświadczalnych, szkół rolniczych i wogóle szerzenie wiedzy rolniczej, usunięcie, zgodnie z naszym programem, ciężarów militarizmu i dzisiejszego systemu podatkowego.

